

Общественно-политическая газета
Ханты-Мансийского автономного округа – Югры

ХАНТЫ ЯСАҢ

ПЯТНИЦА

6 ноября 2015 года

№ 21 (3441)

www.khanty-yasang.ru

Основана 1 ноября 1957 года

Мирәт дэхсәңа вәлты хәтл

Л. Спирякова верумхур

Оса тәхет мирхота юхтум Нижневартовск вошәң имеңән

Тәм
номерән
лұңтаты:

7

Югра мўевн йис
пурмәсәт кәншты
вер яма мәнд

9

Поднавәт вошн
вухадь ими
Валентина
Хатанзеева вәд

13

А.А. Мазеина
хәс няд хилы
па ай хилы
тәйл

14

Югра мўевн
литература
хәтләт мәнсәт

16

Ханты
канащ тащәт
вәйтсыйт

3

**Россия мўв
Пенсионной фонд
тӕхи ӕх луплӕт, хуты
материнский капитал
эвӕлт вухӕн нӕтупсы
вўты рӕхл.**

Айтӕхет потты тыдӕш вӕнты Югра мўвевн 17 шурӕс хоттел ӕх щимӕш нӕтупсыйн мӕсы. Дыведа иса 338,5 миллион шойт сухуптӕсы.

Интӕм па хуятӕта ищи щимӕш нӕтупсы вохты рӕхл, щит хӕс шурӕс шойт. Дыв сухуптӕдыйт ши хуятӕта, хуйтат ин вӕнты материнский капитал вухӕт ӕн вўсӕт, па дыв нявремӕд сема питӕс муй па сема питд тӕм одван хӕтлуп тыдӕш 31-мит хӕтл вӕнты.

Вохты непек 2016-мит од ай кер тыдӕш 31-мит хӕтл вӕнты Пенсионной фонда хӕншты мосл. Ши вухӕт арсыр мосты верӕта сухуптӕты рӕхл.

**Хӕнты ясӕна тулмащтӕс
Надежда НОВЬЮХОВА**

Хӕннехӕйта мўведа нӕтты ищи мосл

Югра кӕща не Наталья Комарова ай тӕхет потты тыдӕш 19-22-мит хӕтлӕтн Страсбург вошн верӕнтылум мирхотн вӕс. Щӕта кӕщӕев «Содействие активной гражданственности посредством установления партнерских отношений с гражданским обществом» немуп путӕр тӕс. Совет Европы хотн лўв лупӕс, хӕннехӕйта унтас верты мосл, лӕдн дыв кӕщӕйт пида арсыр верӕт тўңматты каш тӕйты ат питсӕт.

«Неӕт, хӕйт вӕдупсыйн па коллективӕт хуши апрӕнӕт ки, ши пурайн дыв вӕтща верат лӕщӕтты питлӕт», – лупӕс Наталья Комарова.

Елды мирхотӕн хуятӕта лўв апрӕн ӕх олаӕн ай павтӕс. Вудаӕ Отечественной дадӕ 70 ода йиты елпийн нӕтӕсты ӕх кев хурасӕт омӕсты па па тӕхет нух сыстамтсӕт, 30-кем шурӕс хуят ветеранӕта нӕтӕс. Щит нявремӕт, айдат ӕх, непекӕн мир па депутатӕт.

Вӕтща рӕпитты вер арсыр мўвӕта унтас тӕл. «Хӕн кӕщӕйт па нӕтӕсты ӕх ияха рӕпитлӕт, ши

пурайн дыв рӕпатаел арсыр мўвӕта ям верл», – лупӕс округ ух не. Щимӕш вера «Атлас языков малочисленных народов мира» немуп непек лӕщӕтты вер вӕл. Межрегиональной финно-угорской ясӕт тӕхи ищи щимӕш тӕхия лўнтӕсл.

Округев кӕща не лупӕс, Юграйн кӕщӕйт елды Правительстватумпийн оса тӕхет пида рӕпитты питлӕт. «Кӕща хотӕтн немасыя нӕтӕсты ӕх пида рӕпитты тӕхи пўншсўв. Щӕта хӕннехӕйт, общественной тӕхет, непекӕн ӕх верум ям нумсӕт нух вантты

питдыйт», – лупӕс Наталья Комарова.

Мосл лупты, Конгресс местных па региональных властей немуп тӕхи 1995-мит одн пўншсы, интум ши ут Совет Европы хотн вӕл. Щӕта Палата местных властей па Палата регионов немуп тӕхенӕн вӕдлӕнӕн. Россия Президент Владимир Путин еслум поступсы вўраӕн Наталья Комарова щив пирысы.

**Губернатор айкедӕт
ара китты тӕхи непек
тулмащтӕс Реональда
ОЛЬЗИНА**

Округ дума ӕх актацийлсӕт

**Ёмвошн округ дума 48-мит
мирхотн депутатӕт 28-кем вер нух
вантсӕт. Ши елпийн дума комитетӕт,
фракцияйт па увӕс мир Ассамблея ӕх
ӕктӕцийлсӕт па вӕн мирхотн вўты
поступсӕт нух вантсӕт па дерамтсӕт.**

Олаӕн депутатӕт «Единой Россия» партия эвӕлт депутат хӕ О. Дейнеко округ дума рӕпата хӕйты олаӕн путӕртсӕт. Тӕм хӕ Когалым вош кӕщӕя пирысы, щит пӕты депутат рӕпата эвӕлт йира мӕнл. Ши юпийн поступсӕт вўты ӕх округев 85 ода йиты вўраӕн 50-кем хуят Дума Ишӕк непекӕтн мойдӕты олаӕн ясӕн мӕсӕт.

Мӕнум мирхотн ар няврем тӕйты ӕн рӕпитты неӕт «Материнская слава»

мевӕл посн мойдӕты олаӕн поступсы вўсӕт. Ин тӕм поступсы щирн, вет муй ши эвӕлт ар пушӕх тӕйты па енмӕлты ӕнкет, хуйтат округевн 15 од вӕсӕт па ушӕн рӕпата ӕн тӕйсӕт, тӕм мойлупсы вўты щир тӕйты питлӕт. Ши пӕта социальной защита верӕт тӕты тӕхет ӕх немасыя непекӕтн ӕкӕтты па хӕншты питлӕт. Тӕм поступсы ЛДПР тӕхи ӕх унтасн лӕщӕтсы.

Тӕм дума мирхотн депутатӕт «Об утверждении перечня социальных услуг,

предоставляемых поставщиками социальных услуг» поступсы нух вантсӕт. Ин итӕх социальной нӕтупсы верӕт йилуп щирн лӕщӕтты питдыйт. Щиты интӕм кӕрт муй ай вош эвӕлт район центр вӕнты социальной такси машинайн мӕнты рӕхл. Сыры социальной такси тӕп кӕрт муй вош хўват янхӕс па воша мӕнты щитн ӕн рӕхӕс. Ищи поступсы щирн ин нӕтупсы хӕннехуятӕта ӕнтӕ тӕп государственной тӕхет верты щир тӕйлӕт, лўв саттӕла верӕт тӕты ӕх ищи дыведа нӕтты веритлӕт.

Вӕлты хотӕт олаӕн поступсы па йилпатсы. Тӕм ут округ социальной развития департамент ӕхн дерамтсы. Ин тӕм

поступсы щирн ай кӕртӕтн вӕлты мир хот пӕта сухуптӕты субсидия вух вохты олаӕн заявления непек почта хўват китлӕт ки, муй па многофункциональной центр тӕхия мӕлӕт ки, заявления мӕты хӕтла, пицца китум муй па непек миом хӕтл лўнтӕсл.

Ши тумпи дума мирхотн налогӕт, ар нявремӕн хоттел ӕха мўв мӕты олаӕн, депутатӕт пириты олаӕн па па мосты верӕт нух вантсӕт.

Елды мирхотн дыв налогӕт вўты ӕх рӕпата верӕт олаӕн путӕр хӕдӕнтсӕт, муй арат 2015-мит одн налог вух ӕкӕтсы.

**Надежда
ВАХ**

Югра мўв мира хотат омасты щира кат шурас мултас мўваң тахи мады. Там вера 2015-2018-мит олатн округ бюджет эвалт кат миллиард катсот шурас шойт арат вух есалды.

Югра мўв губернатор не Н. Комарова яснат щирн, мет олаңн ар няврем тайты хоттел еха хотат омасты паты лэщатум мўв маты мосл,

дәдн дыв имухты хот омасты ат питсат.

Тамхәтл округев луваттын ар тахетн мўв ән тармал. Щит паты лесной фонд немуп тахи

эвалт хотат омасты паты мўват ай кертата, ай вошата маты мосл.

Хотат омасты верат тәты департамент кәща хә Р. Цыганенко лупас,

хуты ар няврем тайты хоттел еха арсыр щирн хотат ләтты муй йилпатты рәхл. Щит социальной вухат, ипотечной щирап па па щирн.

**Ханты ясаңа тулмаштас
Ирина САМСОНОВА**

Нуви тұт маты вер олаңаң ванлтупсы

Басы манты тылащ 29-30-мит хәтлнәңн Әмвош «Югра Экспо» хотн XV-мит межрегиональной «Энергоэффективность – стратегический вектор развития» немпи ванлтупсы манас. Вөйтантупсы Югра мўв хотат хошмалды, нуви тұт вүщитты, каврум па потум йиңк маты верат тәты департамент па «Центр энергосбережения Югры» тахенәң ех унтасн версы.

Мирхот пўншум пурайн мойң ех ешалт Россия мўв луваттын Государственной Дума хуцинувитүмәтыверат вантман тайты кәща хә П. Завальный ясаң тәс. Лүв путрәд эвалт уша йис, хуты Россияйн кашаң ол 1,5 миллиард тонна энергоресурсат мушатды. Щи күтн 40

процента арат па хон мўвата китды. Хәшум миллиард мултас щирап унтасн Россия мўв вәд. Па мўват киньща щит хәлум-нял пўша шимәл. Щитпаты мўневаищиты тәса рәпата тәты мосл.

Щи юпийн кәща хуят Югра мўвн вәдты хотат хошмалды, нуви тұт вүщитты, каврум

па потум йиңк маты верат тәты тахета ишәк непека́т мойдас. Дыв күтәдн «ЮТЭК-РС» па «ЮРЭСК» тахенәң вәснәң.

Югра мўв губернатор ләңкәр хә Д. Шаповал «ENES 2015» немпи кәсупсийн нух питум хуятата ишәк непека́т мойдас. Щи тумпийн

округев хўваттын айкеләт ләщатты тахет ишәктас. Щит ТЭК немуп пресс-службайт, «Медиа ТЭК», «Сургутнефтегаз» па «Новости Югры» газета ех.

Мосл ястаты, хуты мўң, «Ханты ясаң» па «Луима сәрипос» немпи газетайнәң ех, щата ищи ванлтупсы ләщатсүв.

Ванлтупсы тумпийн кат хәтл мәр сыр-сыр лүңтупсәт, семинарат па вәндтәты хәрәт рәпитсат.

Ирина ПОСЛОВСКАЯ

Субсидия вух олаңаң

Югра мўв ипотечной верат тәты тахи ех эвалт уша йис, хуты увас мира субсидия нәтупсы вух еша паватты щира заявление непека хәншты мосл. Мата шуши хуят хот ләтты щира субсидия вух вүты нўша тайл ки, интам щи непека́т йилпа ләщатты мосл.

Там ол вән кер тылащн Әмвошәң правительствайн поступсы вўсы, хута хот ләтты верат йилпатсайт. Лыпат хойты тылащ вәнты щи йилуп верат тәпщи еха хойсәт, хуйтат 05.11.2005г. № 103-оз немуп округ поступсы щирн непека́т ләщатсәт. Сўс пура эвалт тыв 2010-мит ол ван хәтлуп тылащ 31-мит хәтл вәнәт хот нўша верат тайты ех па заявление веритләт хәншты.

Щиты 2016-мит одн хот нўша очередь хуца лодьты хуят, хот ләтты муй па омасты вүтышәд ки, паспорт нем непека пидә 2015-мит ол ван хәтлуп тылащ 31-мит

хәтл вәнәт Югра мўв Ипотечной агентства тахия мосл манты. Щата хәннехә непека хәншты хот еша паватты вер олаңаң па щи пурайн уша йил, мата хуята хот ләтты муй хот омасты субсидия вух мосл.

Щи тумпи Югра мўв Ипотечной агентства тахия хот нўша непека́т почта хўват китты рәхл. Хот ләтты па омасты субсидия вух маты верат па щира ән йисәт. Кашаң хәннехә очередь щирн субсидия вух вўд. Югра мўв Ипотечной агентства тахи карты кел: 8800 100 66 00.

**Ханты ясаңа тулмаштас
Ирина НОВЬЮХОВА**

Ай тахет потты тылащ 30-митн Әмвошн нядмит пўш некоммерческой тахет тынесты хәр пўншсы. Катсот тахи ех вән мирхота юхтылас, 50 тахи ех альты хәр версәт.

Оса тахет мирхот

Югра мўвевн 2000 некоммерческой тахи вәд, щи эвалт 1500 тахи ех вәлупсы кеншәка верты щира рәпитләт. Щив 15 шурас хуят лунман вәд.

Югра мўв общественной па внешней связят тахи кәща хә Илья Верховский лупас, хуты кашаң ол щимәщ тахи аршәка йил, щит мет ям.

Мосл лупты, тамәщ мирхот верды, дәдн там тахет кәшайт елды инумәсн, иешн ат рәпитсәт, мосаң, та́та щит паты кашашты непека́тн еш посат пундыйт.

Нижневартовск вош эвалт юхтум арсыр мират дыв культураел альсәт, щата «Югра лылдуптаты» тахи ханты

е́хи ищи вәсәт. Дыв ентум хәнты пурмәсәт альты тәсәт. Урай, Югорск вошнәң ех күтн вухалят ищи дыв культураел олаңаң путартсәт. Урай вош эвалт Ольга Фомичева вәс, лүв ар ол мәр Силава кертән вошәң мир, нявремәт паты рүтышәты хәрәт ләщатл. Там олн лүв нявремәт рүтышәты хәр ләщатты паты грант вух еша холумтас.

Кашаң тыв юхтум ех дыв верум рәпатайдал олаңаң хурат альсәт.

Кәтхәтлмәртәта «еңта пәсанәт» ләщатман вәсәт, хута юхтум мир тәса манты вердәл па нўшайдал олаңаң путартсәт.

Людмила СПИРЯКОВА

Югра мўв хўват яңхты вер

Ай тахет потты тыдәш 22-митн рәт финно-угорской мирәт хәтләт пәты Ёмвош технологическо-педагогической колледж хуца вәлты «Ювал» вухаль мир тахи әмәш Югра мўв хўват яңхты вер ләшәтсәт. Вантә, тәм олн дыв «Газпромнефть-Хантос» «Рәт вошәт» кәсупсыйн «Культурной код» немн грант вух әша холумтсәт.

Нявремәт вәндтәты не Елена Брич лупәс, тәм «яңхты-шәшты вер» хәт группа әх пәты ләшәтман вәс. Дыв, вантә, Ёмвош округ йис вәлупсы, обществознание па физкультура урок тайләт.

Тәм верн хәт станция вәс: «Нарәсты юх»

тахийн айлат әх шуши мир нарәсты юхәт олаңән уша версәт, муй щирн дыв сащләт, щи юпийн иньщәссыйт, муй олаңән дыв уша версәт. Кашәң тўң юхды ясаң пәты и балл мәсы.

«Шуши мир дөтут» тахийн хәнты па вухаль мирңән дөтутәт адыман

вәсәт. Айлат эвөта-пухәта мосәс ай пулые лөтыпалупты, муй әвәдт дөтут верман вәс.

Хәнтыясаңавәндтәты не Ирина Молданова тўвум «Емәң пос» станцияйн айлат әх хәнты мир хәншет олаңән уша павәтсәт па әшн пурмәс верты вәндтәйләсәт.

«Этнос» тахийн эвөт па пухәт иньщәссыйт, муй дыв округ па шуши мир вәлупсы олаңән вәйтләт.

Тәм олн «Национальная библиотека»

станция вәс, щәта Ольга Енова хәнты па вухаль мирңән писателәт киникайт аляс.

«Югра мўв похатур» станцияйн шуши мир кәсупсәтн кәссәт.

Мосд лупты, хути кашәң вер 15 минут хўват верты мосәс.

Кашәң нух питум хуята Ишәкты непек мәсы. Щи юпийн ариты-нарәсты вера вәндтәйлдты эвөт-пухәт етнхот алясәт.

Людмила
ШУЛЬГИНА

Шуши мир непекаң әх пида вәйтәнтупсы

Ай тахет потты тыдәш 23-митн рәт финно-угорской мирәт хәтләтн Ёмвош технологическо-педагогической колледж хуца шуши мир непекаң әх пида вәйтәнтупсы вәс.

Мет сыры нарәсты па ариты верәта вәндтәйлдты айлат әх мўнева етнхот алясәт.

Щи юпийн округ думайн вәлты шуши мир ассамблея депутат не **Т. Гоголева** рәт финно-угорской мирәт емәңхәтл олаңән ай тәс, колледж олаңән ар ям ясаң лупәс, вантә, щит ар шуши мир вәтәң әх етшуптәсәт.

Депутат не **Н. Алек-**

сеева па депутат неңа **Т. Гоголева** нәтты айлат не **О. Рыжкова** шуши мирәт ассамблея олаңән ясаң тәсңән па лупсәңән, ләдн мосты пурайн студентәт карты кел хўват ат путәртсәт.

Х а н т ы м и р поэтесса ими **Мария Вагатова** айлат әха тәм педучилищайн вәндтәйлдты олдад олаңән путәртәс. Щи тумпийн әмәш вер олаңән ай тәс.

Вантә, тәта вәндтәйлдты пурайн Мария семьяйни нўшатывәс. Лўв имухты нумса юхтәс, ин тәп лўв вән эви әңкеда нәтты веритәд. Нәмәсты питәс, хутыса лўведа, яма вәндтәйлдты эвия, училища эвәдт йира мәнты. И нумса юхтәс, атма вәндтәйлдты, ләдн ким ат вошитсы. Педучилище кәща хә Георгий Величко имухты уша павәтсәдә, тәм эви вәлупсыйн мулты атум вертывәс. Эви кабинета вохсы па иньщәсты питсы: «Маша, хути йисәң?», лўв немудт ән лупл. Хўв мәрийнщәссы, Марья-эвие ястәс, юдн нўша вер тывәс, ин әңкеда нәтты мосд. Щи юпийн Г. Величко ащи хурпи лўведа лупәс: «Яма вәндтәйлдты питлән ки – щит ищи вәннәтупсы, вантә, елды нәң непекаңа йилдән па рәпитты питлән».

Тәм вәйтәнтупсыйн М. Волдина лўв лўнтарлад лўнтәс. Щи юпийн путәртәс, хутыса лўв хәншты неңа йис, муй ин верман вәд.

Ёмвошәң «Лыдәң

союз» тахи кәща не **Т. Вадичупова** рәпата тәхел олаңән ай тәс, муйсәр верәта дыв нявремәт вәндтәләт. Щи тумпийн ястәс, ин айлат әх дыв хуцәда ищи ариты, нарәсты па шуши мир тащәң культура олаңән уша верты па вәндтәйлдты веритләт.

«Хәтл» немпи хәнты па вухаль мирңән театр актриса не **Е. Молданова** – непекаң не, тәп ин колледжәң хәнты ясаң яма тайты пәты вәндтәйлдты питәс. Тәмхәтл лўв ай тәс, хути ешавәд лўв колледж хуца ай театр верты ләңхәд.

Колледж хуца вәндтәйлдты пух **А. Нахрачёв** «MinFin (Finno-Ugric Minute)» немпи финно-угорской айлат әх вер олаңән ай тәс. Тәм адыты хәр эвәдт финно-уграт культура, ясәт олаңән уша верты рәхл. Лўв хәнты ясаң па культура олаңән адыты вер ләшәтәс.

Людмила
СПИРЯКОВА

Мойңа юхтыйлсаңан

Тӑм ванӑн мӑҕ «Хӑнты ясаң» газетаева кӑт хуятӑҕан мойӑна лунтыйлсаңан. Щит Югорской государственной университетн вӑндтыйлды айдат хӑ Виталий Сигильетов па Мюнхенской университетн вӑндтыйлды хӑ Юрий Снигирӑв. Ӑмӑш, хути тӑм кӑтӑҕан увӑс мир ясаӑт па йис культура верӑт педа шеӑк сӑмӑҕан.

Виталий Сигильетов – Вах юхан хонӑҕан вӑлды хӑнты пух, Ни ж не вартовск вошн сема питӑс. Айтедн ӑшкола вӑнты пушхие рӑтлад пида Нижневартовской район Пугъюг кӑртӑн енмӑс. Интӑм лӑв Ӑмвошн экологической тӑхийн нядмит курсӑн вӑндтыйлд. Тӑм айдат пух шеӑк лӑҕхӑл рӑт Вах юханӑн вӑлды ӑх хӑнты ясаӑл яма вӑндтӑты па йис культура верлад олаӑҕан уша верты. Ас-угорской айдат ӑх оса тӑхийн Виталий шеӑк апрӑҕ хӑ, муй вер лӑщӑтты мосл, лӑв иса тӑса па тӑҕҗираӑна верл.

Юрий Снигирӑв – рӑҗ хӑ, Киров кӑртӑн сема питӑс. Новосибирсквош институтн вӑндтылдӑс. Щӑта айдат хӑ вера нумсаӑҕ учӑной ики Аркадий Викторович Бауло пида вӑтӑҕа йис. Тӑм хӑннехӑ увӑс вухаӑл мир вӑлупсы олаӑҕан непек лӑщӑтӑл. Щиты 2013-мит одн Юрий Снигирӑв вулаӑҕ учӑной ики пида Увӑс Лӑв юханӑн вӑлды вухаӑл хуца яӑхӑс, лӑдн дыв йис вӑлупсӑл олаӑҕан уша павӑтты, дыв пилӑда вӑйтӑнтыйлды па путремӑты. Щи пура вӑш ӑвӑлт Юрий увӑс мир культура верӑт, хӑнты па вухаӑл ясаӑҕан мӑт апрӑҕа вӑндтӑты питӑс. Ӑмӑш, хути интӑм лӑв Германия мӑв Мюнхен университетн хӑнты ясаӑҕ вӑндтӑл, ши вер Жофия Щӑн тӑд. Мосл ястӑты, Юрий рӑҗ, па хон пелӑк английской,

немецкой, испанской па мӑҕ хӑнты ясева вӑд.

Виталий Сигильетов Юрий Снигирӑв пида Венгрия мӑвн ИФУСКО–2015 немуп финно-угорской айдат ӑх лӑҕтупсыйн вӑтӑҕа

йисӑҕан. Ӑмӑш, хути ши лӑҕтупсыйн Юрий хӑнты ясаӑҕ олаӑҕан непек лӑҕтӑс. Щи пура вӑш ӑвӑлт кӑт айдат хуятӑҕан лӑхсаӑна вӑлдыпитсаӑҕан па нумса пунсаӑҕан лӑҕ пурайн экспедиция щирн Нижневартовской района яӑхты. Вантӑ, Мюнхен университетн рӑпитты па вӑндтыйлды хуятӑт «Обско-угорская база данных» немпи ӑмӑш проект вер лӑщӑтлӑт, лӑдн арсыр увӑс мир ясаӑт ияха ӑкӑтмӑн ат вӑсӑт.

Вӑйт дор тылӑш олґитумн Юрий Нижневартовск воша юхтӑс. Сырыя айдат хӑйӑҕан Ларьяк кӑрта мӑнсаӑҕан. Щи вӑнта Нижневартовск вош

ӑвӑлт няд щос автобусн па няд щос тӑтӑҕ хопн мӑнты мосӑс. Хӑнты кӑртӑн кӑтӑҕан хӑт хӑтл мӑр вӑсӑҕан. Кӑртӑҕ мир пида вӑтӑҕа йисӑҕан, ям арат путрӑт, арӑт, моньӑт нух хӑншсаӑҕан.

ЩИ юпийн Пугъюг кӑрта керлӑсӑҕан. Щӑта айдат хуятӑҕан няд хӑтл мӑр рӑпитсаӑҕан. Мойӑҕ ӑх Виталий рӑтлад пида вӑйтӑнтыйлсӑт па ияха ӑмӑҕ тӑхийн поры версӑт. Щи тумпийн Виталий па Юрий Охтеурье кӑрта мӑнсаӑҕан. Ияха лӑҕӑтты ки, хӑдум лапӑт хӑтл мӑр кӑтӑҕан Ни ж не вартовской район хуваӑт яӑхсаӑҕан, Вах юхӑн хонӑҕан вӑлды хӑнтӑт пида яма путӑртсаӑҕан, йис путрӑт

нух хӑншсаӑҕан. Ӑмӑш, хути тӑм хӑтлӑт мӑр Юрий Вах юхан хӑнты ӑх ясаӑҕ ӑшайе вӑндтӑс. Мӑнема шеӑк ӑмша йис, тӑм айдат хуятӑҕа ши мурт увӑс мир культура верӑт мослӑт, дыв вухды тылӑшкӑм Вах юхан хуваӑт йис путрӑт кӑншман яӑхсаӑҕан.

Югра мӑв юпийн Юрий Снигирӑв тӑтӑҕ хопн Ямал мӑва мӑнӑс. Щӑта лӑв ищи хӑнты па юрн мир пида вӑтӑҕа йис.

Йилуп од лӑҕ пурайн В. Сигильетов па Ю. Снигирӑв Корлики па Сосновый Бор кӑртӑҕа яӑхты лӑҕхӑлӑҕан.

Щимӑш нумсаӑҕ айдат хуятӑҕан мӑҕ хуцева мойӑна лунтыйлсаӑҕан.

Ирина САМСОНОВА

«Ханты ясәң» газета әмәш дүңәттә

Тәмхәтл ма хәншты дәнхалум, хуты «Ханты ясәң» газета мұң увәс хәнтәтн шеңк мосман тайлы.

Ин хәншлум, муй ширн нын газетайн ма әңкиема Антонина Васильевна Сибарева нәтәс. Ин дүв 73 ола йис, ванкүтлы мәшитты питәс, кәт тыдәш мәр леккәр хотн вәс. Ши пурайн ма дүвела «Ханты ясәң» газета тәсум. Әңкема тәм газета шеңк әмәш шивәдәты вәс. Ма дүвела дүңәтсум, дүв хәләнтәс, шәлта хурәт ямсыева нух вантәс. Шиты ястәс: «Шеңк хурамәң газета, архурәт, хута хәнты мир дыв дәмәтсухлалн дольдәт. Ям, хәнты мирев йилпа лыв хурамәң, хәншәң дәмәтсухәт дәмәтты

па яңхты питсәт. Юхи хәшум пурайн тыв, Увәс мұвева, морт мұв эвәлт арсыр мир рәпитты шира юхтыйлдты питсәт. Ширн ши мұң мирев арсыр мирәт пида дылтәшсәт. Ханты икетитәх пурайн велака хәшдәт муй па юрн мир эвәлт имет вүдәт. Сәран, юрн па па мирәт икет хәнты имет имия вүдәт, вантә, дыв хурасәнәт, ямәңкет, тәсә әнтәсты хошдәт. Па мир икия мәнты юпийн ән па вәйтлүв, хутәш хәнты ими вәл, елды хәнты вәлупсәв тәд муй әнтә».

«Хәнты ясәң» газета дүңәтман юпийн уша йис, арсыртәхетн вәдты

хәнтәтихурасуп нұшайт тайләт. Хуйтат елды рәт ясәң, культура тәдәт, хуйтат хұдт юремәләт, хуты дыв хәнты мир эвәлт. Шиты ән рәхл, мұң мирев тәш культура, хурамәң ясәң тайл, вантә, па мир үчәныйт мұң мирев олаңән нумсәң непекәт хәншләт.

Нын «Хәнты ясәң» газетайн увәс хәнтәтн шеңк мосман тайлы. Ванкүтлы мұң хущева мойна вүдәң хәнтәт юхтыйлдәт. Тәп газета шиваләдәт, имухты рәт опрашнәмәт вәйтләт, амтәтләдәт, па касум хәнты ясәңән еша давәртшәк, тәп хуты верты, шиты ши дүңәтләт. Ястәләт: «Мұң хәнты мирев арсыр тәхетн вәдләт, ям,

рәт ясцев, культураев давәдман тайләт». Суканов ики нәмәдмәс, хәнты дыв рәтләд Ханты-Мансийской округән вәсәт, вән ащел 1920-мит олдн йыл хуши мойна Сүмәтвошрайона яңхиләс. Ма әңкием эвәлт уша версум, Тобольчинәт хәнтәт мет сыры Топал юхан эвәлт Конда юхана, шәлта Дәв юхана юхәтсәт, елды тыв, увәс Пулнавәт пелка касәлсәт.

Тәмхәтл әңкием яма йис. Ма леккәр еха, нын газетаенән рәпитты еха вән пәмәшипа ястәлум. Вантә, ма ширемн, хәнты газета дүңәтмәл юпийн дүв айдтыева яма ши йис.

**Зоя СИБАРЕВА,
Полдәвәт вош**

Вәтшум ясәңәт нух дерамтлдыйт

Ши олаңән вәйтәнтупсийн па хон пеләк Венгрия мұв эвәлт юхтум вухалә ясәң дерамтты не Чилла Хорват лупәс. Шит хәнты па вухалә газетайнәң редакцияйн мәнәс, вантә, рәт финно-угорской мирәт хәтләт постәсүв. Ши тумпийн мұң хущева округ депутат не Татьяна Гоголева па вухалә поэтесса Светлана Динисламова юхтыйлдсәңән.

Т.С. Гоголева вұща верман лупәс, дәдн мұң елды йилуп верәт ат тәсүв, шит хәләнтты газета па немасы хәннехәйт пида путрәт давәдман тайты, дәдн елды фонотека дшәтты.

С.С. Динисламова ай тәс, хуты финно-угорской писателәт хәншум путрәт, стихәт вухалә ясәңә тулмаштәс. Дүв дәнхәл, дәдн мұң иши шитәт тулмаштәсүв.

Ин тәп Ямал мұвн вәдты хәнты путрәт хәншты не Зинаида Лонгортова ши рәпата верәс.

Венгерской не **Чилла Хорват** пида мет хұв путәр мәнәс. Дүв ай венгерской вошн вәдмәдн па вәндтыйлдмәдн рұш ясәңә вәндтыдәс па рәт финно-угорской мирәт олаңән уша верәс, ши тумпийн ямсыева нумса пунәс, хәнты па вухалә мирнән – шит мет ван рәт мадъяр мир пәты. Елды Сегед вошәң университет «Финноугроведение» немпи тәхийн вәндтыйлдты питәс. 2006-мит олдн Сегед вошәң университет па ЮГУ күтн «Ияха рәпитты» поступсы вұсы, ширн дүв Ёмвоша ипуляң айдат ех мадъяр ясәңә вәндтәты па научной непек хәншты пәты мосты айкеләт әкәтты вохсы. Ол юхды дүв дүңән Удмуртия мұвн ясәң вәндтәты хәра юхтыдәс. Тәп хән Ёмвоша юхтәс имухты лупәс: «Шит әнтә

Будапешт, шит Вена вош хурасуп. Мир яма вәл, арсыр вәндтыйлдты па па әмәш тәхет вәдләт. Тәта ма «Хәтл» Ас-угорской театра яңхсум, ши пурайн ЮГУ хуша хәнты па вухалә ясәңнән, йис вәлупсы вәндтәты шира институт вәс. Мет вулаң – ма вельщи хәнты па вухалә ясәңнәнән путәртты ех шиваләсум. Вантә, сыры тәп непек хұват вухалә ясәң вәндтәсум».

Хәт олд мәр Чилла Хорват «Положение мансийского языка в городской среде» немпи диссертация непек хәншәл. Шит пәты Сарәнпауль, Хошлог кәртнәна яңхәс. Ши тумпийн нял олд юхды инумәсн рәпитты ех пида вән вер олаңән хәншәс па Венгерской па Финской наукайт министерства ех эвәлт грант вух еша холумтәс. Ши унтасн вухалә па удмуртской ясәңнәнән компьютерной юнтупсы верды. Шит пәты ар рәпата верды: ияха ясәңәт, путрәт компьютерә әкәтлдыйт. 2017-мит олдн тәм рәпата етшуптәды.

**Людмила
СПИРЯКОВА**

Йис пурмәсәт кәншты вер яма мәнд

Ай тәхет потты тылдың 19-23-митн Ёмвошн IV-мит мўвтел увәс археологической конгресс мәнәс. Тәм вән мирхот Екатеринбург вошн вәдүм Российской Академия Наук Уральской отделения история па археология институт па округ кәщайт инумәсн ләщәтсәт. Мосл лупты, 2002-мит одн мўң округевн олаңмит щимәщ мирхот вәс.

Тәм тәхия Россия, Казахстан, Индия, Норвегия, Финляндия, Англия, Германия па Франция мўвәт эвәлт йис вәдупсы, ясәт, арсыр мирәт дерамтты нумсәң учёныйт, катра пурмәсәт, кев хурасәт давалты вер тәты ёх юхтылдсәт, ияха лўңатты ки – кәтсәт хуят вәс.

Конгресс ләщәтты ёх лупсәт, хуты ишимәщ мирхотн уша йил, муйсәр йилдуп вера катра мир шушмащты тәхет вәйтсәт, хутыса Кев мўв шуши мирәт вәлдәт, йис пуравўш тәм пуравәнты эвәлт муй давалдман тәсәт па па верәт олаңән уша вердәт. Вантә, тәм ванән Югра мўвевн мўв хорвойт лўвәт вәйтсәйт, Ямал хуца – йис пура вўш эвәлт хәннәхәйт вәдүм шушмащты тәхи.

Мирхотн округ кәщә дәнқәр хә **Геннадий Бухтин** лупас, хуты мўң хуцева вет шурас йис пурмәс, емаң тәхи муй па кев хурас нух хәншман вәлдәт, мет вән – щит Сәрхәнд районән

вәйтүм Барсов реп. Округевн 13 научно-исследовательской па кәншты тәхи вәд. Югра картайн 3500 тәхи нух хәншы. Кашәң ол мўв илпийн кәншты щира 20 вер ләщәтды.

Екатеринбург вошән археология па история институт кәщә хә, исторической наукайт доктор хә **Евгений Артемов** ястәс, Югра мўвн мет ар катра пурмәсәт вәйтдыт, округ кәщайт вухн яма нәтләт тәм вер тәты.

Москва хон вошев эвәлт Российской Академия Наук археология институт эвәлт исторической наукайт кандидат не **Ася Энговатова** юхтәс, путрәдн щиты лупас:

– *Ин Россияйн 140 шурас мултас йис, катра пурмәс вәд, щи кўтн 50 шурас – щит мўвн вәйтүм утәт. Щи верн мет вән нўша – щит культура верәт тәты министерства эвәлт тәп и процентарат вухмәды, щитшеңкшимл. Ям, хуты*

Е.Т. Артемов, В.И. Молодин, Д.В. Бугров

Югра, Краснодарский край па Тверь вошн кәщайт яма вухн нәтләт археология верәт тәты. Тәп археологәт ищи немудт ән вердәт, ләдн лыв рәпатайл олаңән ар хуят ат вәйтсәт. Хәс ол мәр мўв илпийн аршәк йис пурмәс вәйтты питысы, 90-мит олаңтн – 600 кәншты вер вәс, тәм 2015-мит одн – кәт шурас. Щи тумпийн тәм одн кәншты вер ләщәтты пәты 1700 рәхты непек мәсы.

Мирхот пурайн Югра мўв культура давалты тәхи кәщә хә **Андрей Кондрашов** щимәщ айкел тәс:

– *Мўң округев 1950-мит ол вўш эвәлт тәм пура вәнты мўв илпи питы вуй па газ вўды. Юхи хәщум вет ол мәр питы вуй кәншты тәхета 150 археологической экспедиция ләщәтсүв, питы вуй вўты ёх вухн нәтсәт. Мет ар, щит кәт шурас мултас тәмәщ тәхи Сәрхәнд районән вәйтсүв. Ин мет вудаң вер – йис тәхет граница пос верты па непек нух хәншты, щи вера 125 миллион шойт вух мәсы. Ин 900 тәхи пәты постәсүв, 2016-мит одн – 450 тәхи. Ин 6 тәхийн 506 йис вош па 15 емаң тәхи вәд. Тәм ол вәнты няд щимәщ тәхи непек*

хәншлүв, и – Нумто дор – щит Югра па Ямал мўв хәнтәт па юрнәт пәты метемәң тәхи. Питы вуй кәншты ёх вет йис, катра тәхи шукатсәт, щирн лыв пиләда сутылдсүв.

Конгресс пурайн нивәд секция рәпитәс. Щәта ясәң мәнәс, муй щирн увәс мўвәтн мўв илпи йис шушмащты тәхет муй пурмәсәт кәншләт, муй щирн щи рәпата тәты пурайн хәннәхәйт нәтләт, хутыса вәйтүм тәхет муй пурмәсәт елды тәса давалты мосл. Щи тумпийн айтәсы, хутыса йис пурайн арсыр мирәт тыв, Увәс мўвева, юхәтсәт, хутыса вәсәт, муй версәт.

Юхи хәщум хәтлән учёныйт «Стратегия археологии Севера» немпи непек ләщәтсәт. Щәта хәншы, ин мет увәс тәхийн мўв, щорас эвәлт питы вуй муй газ кәншты питды, щирн щәта ищи мет сыры археолога рәпитты мосл. Щи тумпийн айдтыева увәс мўвевн мелка йил – щити щи вән нўшавәдты мир пәты. Щи стратегия непек хәншы, ләдн депутатәт елды йис вод тәхет, йис пурмәсәт па кев хурасәт давалдман тайты щира немасыя поступсы ат хәншсәт.

Людмила ЛОНГОРТОВА

Вән Карымкарской йис вош вәйтсы

А.В. Соколов верум хур

Йис верат нух дылһупталь

«Сокровища Севера» немпи тәхия Магаданской область эвәлт ухәд нувия вотум ими Кристина Ивановна Бакова па юхтылдәс. Лүв пиләда путартмемән уша йис, интәм ванән тәм имие 75 од постәс.

Ма щата лүв түвум йис дәмәтты сухдал вантсум па әмәшдәсум. Ар пурмәс дыв хотәң әхдал эвәлт хәшәс. Кристина Ивановна мәнема ванлтәс йис вүш эвәлт вән аңкаңкел әнтум ной сәх. Лүв веритәс әшн әнтум арсыр пурмәс ванлтәты па щи оләңән айкел верты. Мет сыры лүв путәр олңитәс, муй щирн тыйты па әнтты сухмәт одюпн кәлемәлийт. Вантә, дыв хушеда ар вурты воньшүмут енумд па щи пәты вурты ширт шеңк ар. Одюп тәмиты тывл: мет оләңән воньшүмут ая нюлды, щи юпийн кавәртлы па әхәт сухмәт щи йиңка пундыйт. Вурты хәрепа йиты юпийн нух сорәлдыйт. И вер па аляс, щит муй щирн нюки одюпн нерды. Щи пәты кәр эвәлт питы лав вүты па нуви хиш пида ияха дыләтты па щи юпийн нюки сух яма нерты. Еша вәд щи утән питы хәрепа йил. Имет щи сух

эвәлт мил әнтләт. Йис хәннехә путартәс, вантә, щи питы милуха пунты юпийн атум верат, кәшимәш тәты утәт йира нәхәлдыйт.

Щи күтн Кристина Ивановна порхануви ухшам пунәс. Русыдал хуши ай дәнханьшупәт, щит аңкел эвәлт хәшум ут. Тәм ухшәм лүв 1934-мит олн тыйсәдә. Интәм пирәш имие тәм ухшам вән емәңхәтләтн пуныйлдәлә.

Ма тәта щи тумпийн шиваләсум не ернас, щит иса дуваттадн хәншийн әнтум. Кристина Бакова кашәң хәншие янаса ванлтәс па путартәс, муя щи хурам тәта долә. Мет оләңән ернас хуши пойтәк күрыет, вүды оңтәт, вүды хурәт, хәтдые сәкн похлум. Хурамәт мухалая вурты воньшүмутәтн пунумәт. Тәта йис ики дәмәтты сух па шиваләсум. Щит шеңкхүвн әнтум ут вәдмәл. Лүв эвәлтәда уша йис, щит 1920-мит олн вән аңкаңкел верум пурмәс.

Кристина Ивановна әнтты вера аңкелн вәндтәсы. Интәм Мария эвиел иши әнтәсл. Лүв тәм ванән ими панән тәтьдыты хир дәшәтәс. Щит вүды шолт, мухалая па сорни нохәр семәт сәкн похәдсәдә. Мосл лупты, Кристина Ивановна шүкшәты әмәш верәта хотәң әхдал вәндтәс па ашкола нявремәт лүв хушеда иши ванкүтлы юхтыйлдәт. Щиты шүкшәты вән хуятәт унтасн йис верат елды вәдты питләт.

Раиса РЕШЕТНИКОВА

Увәс мир шүкшәты верат

Тәм пүш Москва воша арсыр мұвәт эвәлт «Сокровища Севера» тәхия шүкшәты ёх иши юхтыйлдәс. Кашәң хуят веритәс әшн әнтум арсыр пурмәс ванлтәты па щи оләңән путартты.

Ма щиты яңхман и вәна ювум ими Лидия Гавриловна Огосток хуши вана йисум па хурамәң дәмәтты сухәт вантты питсум. Лүв Эвенкия мұв эвәлт тыв вохум. Мәнема катра йисн тәюм эвенк ернасәт аляс. Лидия Гавриловна тәм пурмәсәт эвел пида дәшәтәл. Эвиел Хабаровской педагогической институт етшуптумәд юпийн щи артан арсыр пурмәсәт хурамтты питәс. Йис вүш эвәлт нуви вүды пурты вой ки дикумәл, тәс әшпи неңән сухәл хурамтлы. Тәта мир әмәшдудман вантсәт тәм вой сух. Щи тумпийн лүв путартәс, муй щирн айлат эви па пух ияха мәнтийн, вантә, поры ернасәңн тәса әнтдыйнәң. Эви хүв мәр икия ән вүды ки, щи пурайн лүв немасыя янас сухән әнтды.

Л. Огосток ернас әнтәл елпийн непекн хурдшурәтәл, муй хурасуп щи ут питл, муйсәр хәншийн пунты. Ванлтупсы верәнтийн, мир итәх пурайн шиваләләт и хурасуп дәмәтты сухәт, тәп щитәт юкан щирн дәшәтман вәлдәт. Яма ки вантты, дыв арсыра вантасләт. Интәм оләтн дын эвел пида ванкүтлы ариты-якты хуятәта арсыр ернасәт дәшәтләңән. Муй арат хәтл хурамәң пурмәс әнтләңән, щит лынана тәп уш. Сәк эвәлт кәртум хурамәң ими мевлопәс 36 килая хойл. Щи адюпсыйн и әмәш утые па шиваләсум, щит ими панән тәтьдыты хир. Лидия Гавриловна тәмәш хурамәң хирые еша вүслә па и пеләк и пеләк каремәслә. Щи юпийн мәнема уша йис, щит кәт щира вантасл. Имуртан тәм хир лүңән муй па тәдн тайты рәхл.

Щи ванлтупсы мәнумн Лидия Огосток иса әнтасман омсәс па лүв хушеда ванкүтлы имет муй па айлат ёх эвенк мир пурмәсәт әнтты юхтыйлдәс.

Раиса МОЛДАНОВА

Каркам вухаль ими

**Нуви сәңхум район
Поднавәт вошн вухаль ими
Валентина Васильевна
Хатанзеева вәд. Лұв 23 ол
мәр әшколайн нявремәт
вәндтәты неңа рәпитәс. Интәм
пенсияйн рұтышуман вәд. Тәм
олн лұв 65 ода йис.**

В.В. Хатанзеева

Валентина Васильевна 1950-мит олн Сұмәтвош район Анеева кәртән сема питәс. Аңкел – Прасковья Ивановна Рукова – 1911-мит олн сема питәс. Вәлупсәд мәр Анеева кәртән колхозн рәпитәс. Валентина Васильевна ясәңдал ширн, аңкел шеңк рәпатайн ими вәс. Адәң 4-5 щосн нух киләс, дәмәтсух әнтәс. Щәдта рәпатая яңхәс, лұв колхозн ловәт вантман тәйс. Валентина Васильевна ащел дыв пидәда ән вәс. Прасковья Ивановна кимит пұш икия даля яңхум хә Иван Кислобаева мәнәс. Интәм Валентина Васильевна и упед Игрим вошн вәд, лұв 71 ода йис, ищи ар одмәр нявремәт вәндтәты неңа рәпитәс. Апщел Белоруссия мұвн вәд. Лұв ванкұтды упеңәл хуши мойңа юхтыйл.

Валентина Анеева кәртән лапәт класс вәнты вәндтылдәс. Щәдта Сұмәтвоша елды вәндтыйлды мәнәс. Интернатн вәс, яң класс щәта етшуптәс. Щи пурайн лұв пухие пида вәтәңа йис. Щит Иван Селиверстович Хатанзеев. Дын вет ол мәр дәхсәңа вәсәң. Щи пурайн

Иван армияя служитты яңхәс. Валентина одңәдн Челябинск пұңәдн Миасс вошн вәндтыйлды дәңхәс. Тәп шив ән мәнәс, лұв Ёмвошн педагогической училищайн вәндтыйлды питәс, щит 1968-мит ол вәс. 1971-мит олн Валентина Васильевна нявремәт вәндтәты неңа йис па Сұмәтвош район Поднавәт воша рәпитты китсы. Шив юхтәс па ин вәнты щәта щи вәд. «Одәңмит олн вәндтум классмн 16 пух па тәп хәдум әви вәс. Давәрт дыв пидәда рәпитты вәс. Интәм дыв ищи хидәт тәйләт, итәх пурайн камн вәйтәнтыйлдүв», – лупд В. Хатанзеева.

Иван Хатанзеев армия эвәлт ищи Поднавәта юхтәс. Щи олн кәт пидәңн яха мәнәсәң. Кәт нявремәңәд сема питсәң. Вән эвән Светлана Хатанзеева интәм Сосьва вошн вәд па «Рахтынә» немпи общинайн вух лұңәтты неңа рәпитл. Лұв экономической факультет етшуптәс, щәлта заочно Югорской государственной университет. Павел пухән ищи институтн вәндтылдәс. Валентина Васильевна лупәл: «Пухем именеңа йис, щит ям неңие Светлана, ин лұв опраш немд Астапович. Дын Нарыкары кәртән вәсәң, кәт пухие сема питсәң, Игорь па Никита. Ин дын вәна йисәң. Света па пухем әшколайн рәпитсәң. Тәп пухем хұв ән вәс, вантә, яныщты питәс па әнтәма йис. Света хилыдам пида Ёмвошн ин вәдләт. Дывела вән вұща ясәңт лупты дәңхалум. Шеңклавәлдум, хән дыв тыв мойңа юхәтләт».

Валентина Васильевна икел ищи хұв ән вәс. Дын яха тәп няд ол вәсәң. «Лұв мәнәм Сұмәтвош вәнты хопн тәтәдәс. Юхи юхәтмәдн васы велты мәнәс. Тәп юхи әнт юхтәс, йиңка питәс. Ин вәнты лұв ән па вәйтсы», – Валентина Васильевна нәмәдмийл.

Атәлта давәрт кәт няврем әнмәлты вәс. Ешавәс Валентина Васильевна па щи икия мәнәс, щит Сергей Ильич Никишкин. Ин вәнты дын яха вәдләң. Ваня пухән сема питәс. Интәм лұв хәдумъяң ода йис, Нуви сәңхум вошн вәд па рәпитл, именеңа йис.

Валентина Васильевна хидәл

«Сергей икем кәшәңа вәд, щит пәты лұвәд атәлт хайты ән рәхл. Мин лұңәң хот питәрн арсыр әня лыптәт, дәтутәт әнмәлтыл. Вәнта тудхәт, воньшумутәкәтты яңхлүв. Нявремдам хәт ол вұш эвәлт ма пидама вәнта яңхты питсәт», – лупәс Валентина Васильевна.

Тәм ими интәм верлы иса ән омәсд. Лұв вейт, посәт тыйл, сәк кәртәты вер педы ищи сәмәң. Кимит ол лұв кашәң рұтыщәты хәтлән кұлупа яңхәл. Щәта сәк эвәлт арсыр хурамәң щұңкәт верты вәндтәс. Лупәл, хути лұв Надежда Гришкинайн арсыр вера вәндтәсы. Валентина Васильевна тәняд тучәң әнтәс па щит упеда мойләс.

Щи тумпи В.В. Хатанзеева па пирәш имет пида якты-ариты тәхия яңхәл, дыв ариман район хұват арсыр кәртәта яңхләт, мир пәты ариләт. Кәсупсыйн дыв нух питләт. Щи вер пәты лұв Анфиса Георгиевна Тулумбасовая вән пәмәшипа лупд.

Валентина Васильевна эвела хилы әнмәлты нәтл. Лұв ай пурайд вұш эвәлт аңкаңкел хуши вәд. Интәм Поднавәт вошн одәңмит классән вәндтыйл. Мосл лупты, хути тәм ими спортзала яңхты вер педы ищи сәмәң, айлат пура вұш эвәлт лұвела волейбола па баскетбола юнтты әмәш. Тәдн духән хәтәтәдләт, хәт километра кем кашәң хәтл яңхләт.

Ма дәңхалум Валентина Васильевная ям па хошум ясәңт лупты, дәдн лұв тәдәңа, яма ар ол мәр хидәл па икел пида ат вәс.

Надежда НОВЫХОВА

Мәнәма служитты вер мәстәс

**Щиты Тэк кэртәң айлат хә
Анатолий Отшамов лупәс, дүв
тәм олн 24 ола йис.**

Тәм айлат хә 2009-2010-мит олнәнән Иркутск вош пүнәлн стратегической значения Ракетной войскайн служитәс, рядовой па машиниста вәс. Толя лупәс, вельщи рәт хотл па аңкел-ашел эвәлт ши хувата мәнәс. Олаң пурайн ванкүтды мәремийлс. Ши пурайн дүвела Тэк кэртәң

кәтнән Степан Неттин па Андрей Лельхов па йилуп дэхсәт нәтсәт. Тәта дүв вельщи бурят мир шивәдәс. Служитмәл мәр яма, дэхсәна вәсәт, ширн интәм пура вәнты карты кел муй па Интернет хуват путәртыйлдәт.

Яма служитмәл пәты айлат солдат аңкия-ация Сергей Алексеевич па Вера Кирилловна Отшамовнәна командир ики эвәлт ишәкты непек юхтәс. Ши тумпийн 2009-мит олн Анатолий Почётной грамота непек ёша холумтәс.

– Армияйн и ол служитты – щит вер хән? Ши пура мәр далъ вер олаңнән яма уша аң павәтлан па әрәңа-кәсәңа аң йилдән. Мосл катра ширн кәт ол мәр служитты, – рядовой Анатолий Отшамов лупәс.

Ястәды, хәннехә хоттел ёх эвәлт йил. Тэк кэрт па Сүмәтвош район мир Отшамов рәт яма вәдәт. Щатъщашел Алексей Филиппович Отшамов – Вудәң Отечественной далън даләсәс, Берлин вош вүймәд пәты «За отвагу» немпи мевд пос тәйс, вешката даләсмәд пәты маршал

Жуков эвәлт автоматн мойдәсы. Отшамов рәт ёх иса пурайн нявремәта, хиләта ши опращи ики олаңнән путәртләт.

Анатолий ашел – вой-хүл велпәләты хә, аңкел – хүв мәр «Шоврие» немпи хәтл мәр ай нявремәт тайты хотн рәпитәс. Толя вән Анна упи па Стёпа апщи тайл. Армия эвәлт юхтум юпийн дүв имухты именеңа йис, ин хәлум няврем енмәлтәл, тәм ванән ай пух сема питәс.

Ин хәнты хә па Тэк кэртәң ёх иты вой-хүл велпәслуман вәд. Вантә, хәнты семьяйн пухайтелн ши вер олаңнән уша верл. Толя ай пура вүйш эвәлт ащела холпәт дэщәтты, вар, пән мевәтты, картсесы омәсты нәтәс, мотор па «Бурән» нух дэщәтты ищи хошәс. Ясәңдал ширн, дүв щит пәты айтелн әрәңа-кәсәңа енмәс, ашколайн физкультура урока яңхәс. Ширн дүвела армияйн кен вәс.

Путрәл етшуптумәл елпийн дүв ястәс, дәлн пухәт армияйн яма ат служитсәт. Вантә, тәм давәрт пурайн мүн Россия мұев пәты таксәр солдатәт шеңк мосләт.

Людмила ШУЛЬГИНА

Сармат мир сорни пурмәсәт

**Ёмвошн Мұв-авәт па
Хәннехә музей хуща
«Сарматәт сорни» немпи
вандтупсы мәнәс. Ши сорни
пурмәсәт тыв Астраханской
музей-заповедник ёх төсәт.**

Йис пураитн мүн йилуп олдүв вәнты VI-IV-мит нәптәтн сарматәт доваң ёх вәсәт. Дыв дов шәншән яңхсәт па арсыр мир пида тәрәндәсәт. Ши йис пураитн дыв сорни эвәлт сыр-сыр пурмәсәт версәт, дов лакдал сорнийн хурамтсәдал.

Тәм ёх хұвн худт педы мәнсәт, тәп верум щүңкдал худна ши вәдләт па тәм йисн вәдты хәннехуятәтн вантдыт.

Вандтупсыя 200-кем сорни

щүңк тәсы. Щитәт ванттыйн нумәсн юхәтдыйн, хуты тәм пурмәсәт хәнты йис хәннехәйтн ёша вүйләсыйт.

Ёмвош музей кәща не **Татьяна Лазарева** тәм вандтупсы олаңнән лупәс:

– Тәм пурмәсәт тәп шиваләсүв, имухты сәма хойсәт. Хүв мәр мүн Астрахань вош музей ёх пида путремәсүв, дәлн тәм сорни щүңкәт вошева тәты па мирева вандтәты. Тәм сорнет 2500 ола йисәт па иса тәдәңәт, нюрмүхәтл тәп версыйт.

«Сарматәт сорни» вандтупсы Россия мұв вошәтн па па хон пелкән вандтәсы. Ёмвошн щит Ас потты тыләщ 29-мит вәнты рәпитты питл. Хуйтат дәңхаләт,

Мұв-авәт па Хәннехә музейн щит вантты щир тайләт.

**Мария ВАХ,
ЮГУ хуща вәндтгыйлты эви
Хәнты ясәңа тулмащтәс
Надежда МОЛДАНОВА**

Увас мўв поэтат стихат посн арат арийл

Ай тәхет потты тылдың округевн финно-угорской мир хәтләр постасыйт. Щит вўранан Ёмвошн Ас-угорской институтн, технолого-педагогической хотн па вошан библиотекайн вән па айлат ёх Валерий Ледков аран хә пида вәйтәнтсәт.

«Лети, моя песня!» немуп аран хәрн В. Ледков ханты, вухаль, юрн па рўщ поэтат ханшум непекат рўвн верум арат арийс, щит Владимир па Мария Волдинан, Юван Шесталов, Василий Ледков, Алексей Пичков, Прокопий Явтысый, Николай Рубцов, Ольга Фокина па Валерий Ледков утат. Ёмвош тухадпилўв Нувисанхум районан (Нуви санхум вош, Касум, Вўтвош), Ёмвош па Октябрьской районан, Урайвош мир пида вәйтәнтылдәс.

Ай тәхет потты тылдың 22-митн щит хә технолого-педагогической хотн вәндтийлди айлат ёха арат арийс. Лўв вәлупсәд оланан эвета па пухата Нәля Новикова ай павтас. Щи путар эвалт уша ийс, Валерий Константинович 1965-мит одн Красное кәртан Ненецкой автономной округ хуши сема питас. Ёмвошн лўв 2014-мит ол вўш эвалт вәд, тата «Хәтл» немуп Ас-угорской театрән рәпитл. «Валерия мир нәдам лупләр, неш, лўв эстонец хурасуп. Рәгдәд күтн юрнәт па рўщәт тухадпи саранәт вәдләр. Алпа, щит паты эстонец маңан. Валерий аңки па аңкаңки рўш, ащел па щатщәцел – юранан, щатщәцел – саран ими», – лупас айлат ёха Н. Новикова.

Елды щит не ай

павтас, ай пурайн Валерий нәдам аңкел хуши рәпата янхас па киникайт мәты хотн непекатлўнәттывәндәс. Алпа, щит паты вәтәң ёх лўвәд нумсан па ар вер вәты хә алыщәләр. Хәс мулдас ода юмәдн лўв мет оланан нарас юх ёша вўс па итәх ёха мойлупсы юкана арат ханшас. Интум вәнты лўвәд композитора па поэта ан лўнәтләрләр. «Ма кўш ушан ариты хәя ан вәдлүм, ищипа сәм хәры эвалт арат арилүм», – лўв оналдн лупас Валерий Ледков.

В. Ледков ариты оланан юрн радибайн па газетаятн рәпитты ёх ванкўтды ханшләр, «заполярный ме-нестрель», «соловей», «бард» па «гений авторской песни» немәтн лўвәд алыщәләр. Щикўш аршак ардәд рўщ ясанан арийл, ищипа щитләд увас мир арат хурасупн сәщләр.

1987-мит одн Валерий Ледков Архангельской государственной педагогической хотн исторической тәхи етшуптас, щит юпийн нявремәт ашколайн вәндтас, киникайт мәты рәпатнека вәс, каш верты хотн рәпитас па ванкўтды Ненецкой округ хўватариты янхас. Нёрумн вәдты мира щәңк әмәщ вәд лўв пидала вәйтәнтийлди, щит ёхн лўв сәмәңа тәйды. Мўң мўвевн лўв ардәд мет оланан

Югра Государственной библиотекан 2014-мит одн мирн хәдсийт, хән щәта Владимир Волдин постаты хәтл вәс. Щи пурайн «Ханты» немуп арәд тата мирн уша версы. «Мы – финно-угры» немуп арәд финно-угорской мират интум гимна алыщәләр.

Валерий Ледков – арсыр кәсупсәтн нух питас. 2007-мит одн лўв «Малая родина» немуп арәд непек ханшас, 2010-мит одн – «Своё пою» немуп ут верас. Лўв «Заполярье» немуп литературной тәхия ләңман вәд, рәт мўвәдн «Гордость Заполярного района» немн алыщәды. 2013-мит одн Валерий «Филантроп» немуп мўвәд кәсупсийн нух питас. Интум лўв 30 арәд ханшас, ищит арәт па поэтат стихат посн верас.

2014-мит одн Валерий Константинович Ёмвошн вәдүм «Живущие по Солнцу» немуп каш хәрн арийс, щит юпийн «Вдали от шума городского» фестивалын Нефтеюганской районан вәс. Советской вошн «Эхо войны» немуп

аран тәхийн лауреат хәя ийс па бардовской арәт кәсупсийн Ёмвошн нух питас. Н. Новикова лупас, литература ол пурайн Валерий Ледков унтасн Увас мўв поэтат ханшум стихат йилпа ар мирн уша верты питсийт. Технолого-педагогической хотн вәдүм вәйтәнтупсийн Юван Шесталов ханшум «Сорни Най» немуп стих посн Валерий Ледков йилуп ар верас па щит ищит арийс.

Ушан-сәщан хәя вәдтәд паты Югра мўвн Валерий архуятн сәмәңа тәйды. Вәйтәнтупсийн Галина Картунова «Каюр» немуп стихәд айлат ёха лўнәтас. Щит не В. Ледков фан-клуб немуп тәхи ух неңа вәд. Эвет-пухат пида тәм вәйтәнтупсыяма мәнәс. Нәля Новикова щәта айлат ёха В. Ледков оланан еслүм непекат мойдас. Ёхат Валерий Константинович щитләтн пухата па эвета мойлупсы юкана ёш пос пунас. Тәмийн вәйтәнтупсы щит сухнәс.

Реональда ОЛЬЗИНА

Вэн хотн вэлдэт

Манстър район Сергино кэртән вухаль ими Вера Тимофеевна Солдатов (Рахтымова) вэн йилуп хотн семьяйд пида вэл. Ши хот шуши мир пята миом вухатн омассы.

Вера Тимофеевна семапитаспа енмэсвэнт шушийн. Аңкел-ащел вэдупсэд мэр вўды таш давадман вэснэн. Ащел – Тимофей Кузьмич Рахтымов – ханты хэ – иши вўды давадты ёх семьяйн енмэс. Аңкел – Федосья Викторовна (эви опраш немл Оманова) – вухаль ими, Сосьва кэрт эвэлт. Дын 8 няврем енмэлсәнэн, щит Елена, Владимир, Александр, Вера, Александра, Надежда, Татьяна па Алексей. Интам Вера и упел Ай Аңклум кэртән вэл, и

ападнснэд – Саранпауль вошн.

Вера ашкола етшуптумэд юпийн Тюмень вошн ёнтэсты неңа вэндтылдэс. 1983-мит одн щит етшуптас па Сўмэтвошн вэдты питас. Щата Сбербанк хуши рэпитас.

Сўмэтвошн Вера Рахтымова айдат хэ Анатолий Васильевич Солдатов пида вэтана йис. Дын 1986-мит одн яха мэнсәнэн. Нял няврем енмэлсәнэн. Икел 1989-мит одн Сергино воша рэпитты китсы, щит паты дыв

шив вэдты мэнсэт, ши пурайн кат пух тайсәнэн, Игорь па Олег. Анатолий Васильевич кэшая ар од мэр рэпитас, яң од юхды дўв аңтэма йис. Алёна эвэн икеңа йис па Ламский кэртән вэл.

2006-мит одн ши вэн семья паты шуши мир отел эвэлт миом вухатн хот омэсты олңитсы. 2007-мит одн дыв ши

йилуп хота касэлсэт.

Вера Тимофеевна интам нявремат давадты хотн рэпитд па эведа пухаленмэлтынётл. Дўв нявремлада па хилэда вейт тыйл, пурмэсэт ёнтэл. Ма дәнхалум дўведа ям па хошум яснэт лупты, нявремдал дўведа тэп уй, амат ат тэлэт!

Надежда НОВЬЮХОВА

Сәма рәхты верн вэл

Манстър район Карым кэртән верән па апрән неңие Ольга Витальевна Мингалева вэл. Там өмәш хәннехэ вэдты-холты хот едта сема хойл – пәшәс иса нюл юх хурпи хурамтман, хот пўңадн хурамәң аня лыптат енумлэт.

Ольга Витальевна Карым кэртән сема питас. Ашкола етшуптумэд юпийн Тэпэл вош педагогической института вэндтыйлты мәнәс. Щитэд юпийн

рэт кэртән яңкем од мэрнявремәтабиология урук тәс.

Мингалеват хоттел ёхн кат пухнән енумләнән. Ольга Витальевна аңкел ёнтэсты неңа рэпитас,

щадта олюпн хурат хәншты вериши сәмәңа тайл. Мосән, щит паты, Ольга эведа ши вер иши әмшә йис.

Ипўш ай пушхиенән пида юдн вэдмалн Ольга Витальевна сәккәрәтты вўянтәс. Оләнән ай хурамат ёнтәс, щадта айлтыева тунты, вой сух эвэлт сыр-сыр аканят, давадты посат па па хурамәң утат верты питас. Әхәтшәк сухта вер яма вэндтәс па арсыр әмәш путалыет лякты питас.

Ши тумпийн Ольга Витальевна хурвўты вер сәмәңа тайл. Ашколайн, хәтл мэр нявремат давадты хотәтн пушхиет хура вўд. Кэртән мирн вэды, хути тәм апрән имие муй утые иса хурамәңа верд, щит паты арсыр емәңхәтда ши вер паты тәп дўвел вохлэт.

Интәм Ольга Витальевна нявремнән ашкола вўша йиснән. Каркам имие дўв саттала вер пўншәс па юдн

рэпитман вэл. Мосл ястаты, айтедн Ольга Витальевна мўвев-йиңкев, кашәң енумты утые шавиман тайл. Щит паты тунты дўв юх севәртты тәхийн хурл, ләдн вәнтән енумты сўмтыет елды ат вәсәт.

Кэртән мира тунты аканят мет мәстәләт, па мўва рўтыщаты пурайн мәнтәдн дыв тунты пурмәсәт ләтләт. Щадта пўн сух эвэлт ёнтум хурамат иши әмшәт. Ольга Витальевна яснәт ширн, тәм йисн вўды сух давәрт вәйтты – па войт сух пўн эвэлт ёнтэсты тәп рәхл. Ям, хути кэртән мир ши пўн сух тедыева верән не хуца тәләт.

Елды Ольга Витальевна дәнхәд округевн ләщәтум мастер-классәтн, лўңтупсәтн па верән хуятат пида вәйтантыйлты, ләдн вантты, муй ширн дыв пурмәсәт ләщәтләт па вантәтты, хути са дўв сыр-сыр хурамат верты хошл.

Ирина САМСОНОВА

Хәс нял хилы па ай хилы тайл

Анисья Алексеевна Мазеина пида 2013-мит одн Кондинской вошн якты-ариты хәрн вәйтантайдсум. Лұв «Фортуна» немуп тәхия рұтьшәты яңхәл, щәта рәпитты ёх нәдам пирәш па мәшәң хәннехәйт пәты лұңән вош хұдәтн якты-ариты хәр верәнтләт. Ши пурайн лұв пидала путәртсум.

– Ма Нахрачинской советн вәлүм Каурья кәрт эвәлт вәлдүм. Мұң рәтәв иса Каурьяйн вәс, кәртәв хуши арад пеләк вухадят Кичигаевопрәш нем тайсәт. Хә ёх хұд вәлпәсләсәт па вәнт вой кәншсәт. Алексей Иванович Кичигаев ащем иши вәнтыты хәннехәя вәс па яма рәпитмад пәты ударник коммунистического труда нем тайс.

Каурья хуши 16 хот омсәс, хән 1930-мит оләтн нұм мұв ёх мұң мұвева каслуптәсәйт, кәртәва рұшәт касәлсәт. Шит ям хәннехәйт вәсәт. Вухадят дывел ән шәкәтсәт, дыв пидала дәхсәңа вәсәт. Дыв мұңева нәтсәт, мұң иши дыведа нәтсұв. Мұң хотәвн Голонцовәт вәсәт, дыв Алеша немуп пух тайсәт, ши пурайн лұв әшколайн вәндтыдәс. Ма 1925-мит одн сема питсум, хулна әшколайн ән вәндтыйдсум, нәмдем, муй вұрн елсаты юхтум мир Лиственничной кәртатәсәйт. Ши кәртән хотәт омәсты мосәс. Ай кер тыдәшн хот пурмәслад дов әхдәта пунсәт, неңәт нявремдал пида әхдәт питәрн Лиственничной вәнты кұрн шәшсәт.

Хән Вудәң Отечественной далә питәс, каурьякской мир анас пида нәдам Кондинское воша яңхсәт. Илатн щәта нұм мұв ёх шиваләсәт па иньшәссәт, хуысаты Голонцовәт вәлдәт. Уша питәс, Алеша нявремәт

вәндтәты хуята йис па интум далә мәнәс.

Ма ай пура вұш эвәлт Кондинской вошн вәлдүм, хән далә питәс, ащем шив вұсы па әңкем атәлт вет няврем пида хәшәс. Тәлдсаты лыпәт тыдәш 30-мит хәтәдн 1941-мит одн «Москва» немуп вән тұтәң хопн 800 хуят Кондинской эвәлт далә мәнсәт. Ащем далә хәрн мәшмәлдтум юпийн вәйт лор тыдәшн 1941-мит одн пәльницайн әнтәма йис па Сталинград пұңәдн Писаревка кәртән шависы. Илатн нявремдам ши мұвн вәсәт, тәп ши шәкәңтәхи ән вәйтсәт.

Әңкевн ши ен-мәлтәсыюв. Мария ащем Камчатка хуши эвәт-пухәт вәндтәс. Марк яом хот омәсты хәя вәс, Владилен Кондинской хұд вұты тәхийн ям рыпака вәс. Яйдам худыева армия яңхсәт. Юрий Морфлот хуши Дальний Восток мұвн служитәс, Анатолий Даманской пәхәрн вәс, хән китаецәт пида щәта далә питыдәс.

Эви опраш немем Кичигаева, Мазеина – икем ширн. Мазеинәт – шит рұшәт, 1930-мит оләтн Пермской мұв эвәлт тыв касәлсәт. Икем Константин Александрович Мазеин кәтхушәң олд колхоз кәшәя рәпитәс, кұш ушәң непекәң хәя ән вәлдяс. Лұв коммуниста вәс, райком партия бюро па пленум тәхеңән мир хотәта нәдам яңхәс. Рұтьшәты такды

мет давәрт артән далә пурайн па шит сухнум юпийн колхоз план иса тәрмәтәс. Лұв и семпи вәс, шит пәты далә ән вұсы. Далә юпийн икем «Труженик тыла» нем тайс, «За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.» немуп мевәлд посн кәтлуптәсы, СССР рыбной промышленности министерства эвәлт ишәкты непекән мәсы, ши утн И.В. Сталин ёшпос пунәс. Ши мойдупсәт мұң әхәт Кондинской музея мәслұв.

1952-мит од вәнты икем колхоз кәшәя вәс, хән шимәш тәхет ияха кәртәсәйт, ши пурайн рәпатайл эвәлт йира мәнәс. Лұв пидала мин вет эви па кәт пух енмәдсамн. Нявремдамн худыева яма вәндтыйдсәт. Вантә, дыв вантсәт, хуысаты мұң нұшәя вәлдұв па мин давәрт рәпатайн рәпитдамн. Яң олд вұш эвәлт мин пилемн рәпатая яңхсәт. Валентина вән эвем Омск вошн пединститут етшуптәс па нявремәт вәндтәты неңа рәпитәс, сельсовет кәшәя вәс, щәдта райкомән па райсоветән иши рәпитәс. Хән Кондинской юкана Междуреченской кәрт

вудәң воша версы, лұв тәта рәпитты хәшәс. Александра Ёмвош медучилища юпийн кимит тәхийн рәпитты непек холумтәс. Нинаев и н д у с т р и а л ь н о й институт етшуптәс па Югорск хуши Газпром тәхийн рәпитәс. Тамара эвем сельскохоз-зяйственной институт юпийн Ямальной экспедиция рәпатнека вәс. Анатолий пухем Шадринский непекәң хәя йис, Юраев Ёмвошн тракториста вәндтыдәс. Татьянаем Тәпәлд вошн рыбтехникум етшуптәс, әхәт инженера па вух лұңәтты неңа Армиозинской кәртән вәс. Нявремдам иса ям тәхетн рәпитсәт, интум дыв худыева рұтьшәләт. Пухәңдам па вет хилыдам иши армия яңхсәт. Михаил хилем десантника вәс, кимит хилем Кавказ мұвн служитәс, хән щәта далә питыдәс. Яма служитмәд пәты орден немуп мевәлд посн мәсы.

Тәм пұш 88-мит ода йилдүм. Тәм пұляң кәтхушәң вән хилы па кәтхушәң ай хилы тайлдүм. Вәдтем нәпәт ма иса эвидам па пухдам пида вәсум па дыведа нявремдал енмәдты нәтсум.

Реональда СУРЕЙСКАЯ

Литература хәтләр етшүптәсыйт

**2015-мит оҗ РФ президент еслум
поступсы вўраҗаҢ Год литературы щирн
альщәды. Щит посн окружной писателят
Союз па Ёмвош округ библиотека ияха «Дни
литературы в Югре» немуп вер дэщатсәт,
дәдн щит унтасн мет ар хуят мўевн вәдты
писателят па поэтәт хәншум киникайт ат
лўнәтләр па щи ёх пида ат вәйтантийдләр.**

«Дни литературы в Югре» лыпәт тыдәщн Ёмвош округ библиоте-
кайн пўншысы, хута
айдат ёх пәты хәншум
киникайт посн VIII-мит
окружной фестиваль
вәс. Ёхәт литератур-
ной хәтләр вўраҗаҢ
Мария Волдина,
Павел Черкашин
па Владимир Орлов
Советской, Пионерской,
Малиновской, Ком-
мунистической хуши
кәртәҗ мир пида
вәйтантийдсәт. Щи
тумпи эвет-пухәт пәты
А.М. Конькова немуп
кәсупсымәҗсәт. Аспотты
тыдәщ олаҗаҢ хәтл
вәнты «Родной Югре
– признание» немуп
кәсупсыпитл, щивайлат
ёх хәншум непеклад па
мўҗ мўевн олаҗаҢ верум
рәпатайдал китләр.

Ай тәхет потты
тыдәщн «Дни литера-
туры в Югре» вер Урай
вошн пўншысы. Ищи
кемн дапәтхущәҗ
муниципалитет хуши
«Читать – это модно»
немуп флеш-моб вәс. П.
Черкашин, В. Волковец,
М. Вагатова, К. Гурбанов,
Л. Миляева, В. Енов, Т.
Юргенсон, Е. Гостева,

Н. Симонян, Г. Хорос
па па хуятәт Советской,
Нягань, Ёмвош, Пыть-
Ях, Нефтеюганск па
Сәрханл вошәҗ мир
пида вәйтантийдсәт.

Ай тәхет потты
тыдәщн Ёмвош округ
библиотекайн «Дни
литературы в Югре»
вер мәнум олаҗаҢ П.
Черкашин, Г. Хорос,
В. Енов, Л. Миляева
па киникайт мийдәты
неҗәт путәртсәт. Ви-
деоконференция щир
унтасн Когалымән,
Мегионән па Нефтею-
ганский районән вәдты
киникайт мәты неҗәт
рәпатаел олаҗаҢ ай
павәтсәт. Ёмвош мўев
Государственной
библиотека кәща не **О.
Павлова** лупәс:

– Писателят па биб-
лиотекарят вәтща рә-
питләр, дәдн мўҗ әрев
унтасн мет ар хәннехә
киникайт лўнәтты ат
пиньщәсәт.

Ёмвош округ писате-
лят Союз ух хә **П. Чер-
кашин** тәмиты лупәс:

– Мўҗ дапәт вошн
вәсүв, яртҗаҗ пўш щәта
мир пида вәйтәнтсүв.
Урайн лўнәлтуп пида
щи ут вәс, Советской

вош хуши 250-кем хуят
вәйтәнтупсыя әктәщсәт.
Пидьёхлама Пыть-Яхән
яма вәс, щәта ар хуят
дывел арсыр ут олаҗаҢ
иньщәсәт, щәлта
елсаты вәдум поэтәт
па писателят тухәдпи
вошәҗ ёх ищи ясәҗ
вўйлясәт. Ма нәмаслум,
литература хәтләр вер
яма тывәс. Мосәҗ, едды
щи ут оҗ мәр кәт-хәдлум
пўш ләщәтты питләр.

Юхи хәшум олаҗн
литературной вер.
Шапшайн, Приобье,
Нягань, Ёмвош,
Талинка, Пыть-Ях па
Нефтеюганск хуши
вәсүв. Ай тәхет потты
тыдәщн Лянтор па
Федоровской вошәҗна
яҗхлүв. Едды щи десант
сүсн, тәдн па товийн
верты питләр.

Л. Миляева лупәс,
тәм пўш литера-турной
вер ям щирн ләщәтсы,
окружной писателят
тумпи Россия писателят
Союзвәлтёхуҗтыйдсәт.
Г. Хорос пәмәщипа лупәс
щи ёха, хуйтат «Дни
литературы в Югре»
ләщәтсәт.

– Ям уша верты
вәс, хути ар хуят мўҗ
киникайлүв олаҗаҢ
уша павәтты ләҗхәләр
па нявремдал лўнәтты
вәндтәләр, – нәмәсд
поэтесса.

В. Енов тәм одн кәт
моньщәҗ киника есләс,
ешайн хәдмит утл етәд.
Пидьёхлада пәмәщипа
лупәс лўведа нәтмед
пәты, щит унтасн кен
рәпитты вәс.

Щи юпийн библио-
текарятай павәтсәт, муй
версәт «Дни литературы
в Югре» мәнум пурайн.
Когалымән ай тәхет
потты тыдәщ олаҗмит
хәтәдн «Читать – это
модно» немуп арәҗ-
якәҗ вервош хўлыин вәс,
щәта арәт сәщсәт, айдат
ёх журналәр лўнәтсәт,
кричалкайт ўвсәт па

вошәҗ мир киникайт
лўнәтты поиксәт. Сергей
Есенин сема питум
хәтәдн библиотекайн
щи хә хәншум
стихотворенияйт мирн
лўнәтсыйт па стихдал
посн верум арат
арисыйт. Мирхотн вәдум
ёх путәртсәт, хән дыв С.
Есенин стихәт олаҗ пўш
хәдсәт па лўв стихдал
лўнәтсәт. «Жемчужина»
немуп хотн пирәщ
па мәшәҗ мир пәты
литературной лўнтупсы
версы, литература оҗ
пәты арсыр вәдтупсәт
верәнтсыйт.

Мегионән Югра
литература хәтләр
постәты пәты 15 кашхәр,
мирхот па па ут вәс, щәл-
та 30-кем киникайҗән
вәдтупсы версы.
Щәта вәдты писателят
тухәдпи па вошәт эвәдт
киникайт хәншты ёх
щив вохәнтыйдсыйт.

Нефтеюганск вошн
киникайт мийдәты хотн
рәпитты мир ар ущхүд
вер версәт, щитәт
рўвн район хўватҗын
кашәҗ кәртән «Читать
– это модно» немуп каш
хәр вәс. Пойковской
вошн литературной
кәсупсийн арсыр хотәҗ
ёх кәссәт.

П. Черкашин ай павтәс,
муй 2016-мит оҗн Ёмвош
округ библиотеке па
писателят Союз вәтща
верты питләр. Тәм
оҗ иты па пўш арсыр
мирхотәт, вәдтупсәт,
вәйтәнтупсәт па каш
хәрәт вердыйт. Вошәта
па кәртәта яҗхты
питләр, айдат ёх пәты
киникайҗ фестиваль па
А.М. Конькова немуп
кәсупсы йилпа питл.
Югорской писателят
па поэтәт киникайт
мийдәты хотәтн,
әшколайт хуши едды
мир пида вәйтәнтыйдты
питләр.

Реональда ОЛЬЗИНА

Вэн непекаң хэ Самарово эвэлт

Ай тэхет потты тылдың Югра Государственной библиотека хотн V-мит Лопаревской дүнтүпсы вэс, ши ут Самарово вошн сема питум учёной хэя постасы, щит Хрисанф Мефодиевич Лопарев.

V-мит Лопаревской дүнтүпсыйн учёнойт, краеведат, Юграин, па мўвәтн вәлты айдат ёх па дывел вәндтәты хуятат, айкел әкәтты мир, музеедн, архивәтн, киникайт мәты хотәтн рәпитты хуятат вәсәт. Ши мирхота киникайт мәты неңәт па Ёмвош краеведат тәхи ёх ияха «Просто родина...» немуп вәндтүпсы ләңәтсәт. Щәта Ёмвошн вәдүм рүш семьяйт вәдүпсы па округ культура ар ям вер верум хәннәхәйт оләңән непека́т па хура́т вәсәт.

Тәм олн дүнтүпсыйн тәмәш путрәт вәсәт: «Хрисанф Лопарев и село Самарово: исследования и документы», «История Югры: лица, факты, даты», «Краеведческая деятельность библиотек, музеев и образовательных учреждений». Ясаң вүйлөм ёх Санкт-Петербург архивән вәлты Х.М. Лопарев непека́т оләңән ай павәтсәт, щәдта Увәсмўваохтылүм непека́ң мир оләңән путәртсәт, хутысаты Оләң мўвтед мир ладь пурайн мўң мўвевн хәннәхуятат вәсәт. Ши тумпи Октябрьской района кытылүм нўм мўв мир вәдүпсы оләңән па «Самаровской чугас» хуши итәх тәхет йис немәтн алышәты оләңән ай павәтсы. «Род Шейминых – исследования продолжаются...», «Степан Петрович Доронин –

солдат нескольких войн», «Знать, чтобы помнить (о труженице тыла Н.П. Козулиной)», «Шаламов. Забытое имя фронтового поэта» – тәмәш немуп путрәт иши путәртсыйт.

Ёмвош краеведат дыв рәпатаед оләңән ай павәтсәт. Дыв катра йисн Ёмвош хуши вәдүм па интум вәлты мир оләңән арсыр ут дерамтләт. Х.М. Лопарев вәдүпсы, хәншум непека́д оләңән мира ай павәтләт па Самарово история оләңән путәртләт.

Айкел әктум хәя вәдүм хә па краевед В Белобородов дәңхал, ләдн па хуятат иши Х.М. Лопарев вәдүпсы дерамтты ат вүйәнтләт. «Кашәң дүнтүпсыйн мўң ар йилуп вер уша павәтлүв па ши оләңән әхәт непека́т есәдлүв. Щит унтасн Ёмвош округевн, тәм хон вошевр па Х.М. Лопарев вәдүпсы оләңән мет яма вәты питсүв», – лупәс ши ики.

Валерий Константинович Санкт-Петербург

вошн Академия наук па Российской государственной архивән хуши рәпитәс, хута Х.М. Лопарев непека́т нух шавиман вәдләт. Щәдсаты итәх непека́т «Искренне делюсь с вами как с другом» па «Подорожник» немуп непека́нән етсәт. Х.М. Лопарев хәнты йилпа «Самарово» немуп киникайңән есәдты нумәс тайс. Щитәна хәншум непека́д архивн улдәт. В. Белобородов нәмәсл, краеведәта щитәт вәнтты әмәш питл. Российской Академия наук хотн вәлты Х.М. Лопарев непека́т иши Увәс мўвев вәдүпсы дерамтты ёха дүңәтты әмәш питл. Щәта хәншман, хутысаты Хрисанф Мефодиевич Самарово па Петербург вошәнән вәс. Лүв вәдүпсыйл па киникайт хәншмәл оләңән пищмайт, телеграммайт па «Новое время» немуп непека́т етум статья вәд. Х. Лопарева хәншилүм пищмайт оләңән В. Белобородов лупәс: «Пәмәшипа Хрисанф Мефодьевича щитләд шакпака таймәл пәты лупты мосл. Ши непека́т рүвн интум арсыр ут оләңән уша верты рәхл», – лупәс ши ики. Ши верәт тумпи лүв вудаң вер оләңән лупәс – интум вәнты Х.М. Лопарев

хәншум пищмайт худна немхута ән вәнтсыйт. Санкт-Петербургән па хуят непека́т вәдләт, хуятат пида Хрисанф Мефодиевич вәтәна вәс. Щәта лүв хәншум пищмайтәд кәншты мосл.

Хән В. Белобородов архивн рәпитәс, Самарово па Увәс мўв эвәлт Лопарева юхтылүм пищмайт кәншәс. Щәлта Тәпәл вош эвәл П.И. Панов, Лопарев пида вәндтылүм хуятат хәншум пищмайт улдәт. А.А. Дунин-Горкавич, П.В. Земцов, Прасковья Мефодиевна Анисимова упел, вәтаң ёхләд кытылүм непека́т иши шавиман вәдләт. Щитәт рүвн ши учёной хә вәдүпсы па Самарово оләңән ямсыева уша верты рәхл.

Югра Государственной библиотеки хотн рәпитты не Т. Пуртова мирхотн лупәс: «Тәм елтийн вәдүм дүнтүпсәтн мўң Х.М. Лопарев па Самарово оләңән арпутәр путәртсүв. Тәм пүшпасыр верәт оләңән иши ай павәтсүв. Хән мет сыры Лопаревской дүнтүпсы версүв, Ёмвошн худна Х.М. Лопарев кев хурас әнтәм вәс. Ши пурайн мўң лупсүв, ләдн вошеврн ши ут ат омәсды. Ши юпийн ши омәссы».

Мирхотн вәдүм ёх нәмәсләт, хуты краеведческой вер унтасн ар хуят мўвев вәдүпсы дерамтты питсәт. Интум архивәта, арсыр рәпата па айдат ёх вәндтәты хотәта ши вервәтшәтәты мосл. Щәдта мирхотәң ёх Ёмвош краеведәт иты нәмәсләт, хуты вошәң музей пүншты мосл. Елды «Самаровский петербуржец» немуп киника йилпа есәдты нумәсвәдпа Х.М. Лопарев вәдүпсы, Самарово история елды ямсыева дерамтты питды.

**Реональда
СУРЕЙСКАЯ**

ВЭЯТН ШИ ОЛӘҢҢ

Мет оләңән щимәш мирхот 2007-мит олн верәнтсы, ләдн щит рүвн ямсыева уша павәтты, хутысаты ши хә вәс, муйсәр непека́т хәншәс. Тәм дүнтүпсәт унтасн интум ар непека́ң хуят, киникайт мийләты ёх, пухәт па эвет, краеведат дыв мўвев история, рәтләд па па ёх вәдүпсы дерамттыя вүйәнтсәт. Әхәт дыв дерамтум верәт оләңән культура па вәндтылдты хотәтн мир уша павәтләт.

Хӑнты канащ тащӑт вӑйтсыйт

Ай тӑхет потты тыдӑщ 19-митн Ёмвошн Хӑннехӑ па Мӱв-авӑт музей хуща «У златоструйных вод реки Плутона» немпи ванлтупсы пӱншы. Щит Пулӑавӑт вош «И.С. Шемановского» немпи музей эвӑлт тӑсы.

Тӑта щел вух, пӑтӑрух па бронза эвӑлт 70 пурмӑс альман вӑл, щит катра пурайн па хон пелӑк Византия, Иран, Сирия, Волжской Болгария па Европа мӱвӑт эвӑлт тынесты ӗхн тӱвум утӑт.

И.С. Шемановского музей научной консультант не Наталья Фёдорова лупӑс, ар пурмӑс Тайшин па Артанзеев хӑнты канащӑн рӑт ӗх эвӑлт вӑйтсы. Елды ястӑс:

– Муй щирн тӑмӑщ тащӑт мӱн увӑс мӱвева тӑсыйт? Вантӑ, XVI-мит нӑпӑт вӑнты хӑнтӑт па хон пелӑк мӱвӑт юхтум мирӑт пида яма тынессӑт. Щи юпийн Российской империя лӱнмӑл юпийн ши тынесты пӑнт-ӑшӑт лӑп тӑхӑрсыйт. Тынӑн вой сухӑт Россия мӱв касная вӱсыйт.

Ванлтупсыйн «Увӑс мӱвлов шӑншӑн омӑсты хӑ» тӑхийн щел вух

эвӑлт верум анӑтн лов шӑншӑн омӑсты ӗх па хӑ ӗшн тухлӑн вой омӑсты хурӑт альман вӑлдӑт. Эмӑщ, хути лов, хӑннехӑ па тухлӑн вой уӑл ӑн хӑншы. Тӑм щел вух анӑт IX-мит нӑпӑтн верман вӑлдӑт. Йис вӑлупсы дерамтты ӗх луплӑт, матты ки йис пурайн хӑнтӑт лов шӑншӑн омӑсты хур емӑна тӑйсӑт. Ин Лорвош район хуща ар ай медальон вӑйтлы, щӑта хурн ищи карты милнлов шӑншӑн омсум хӑ тӑрум эвӑлт емӑн щӑшканӑн ил вухалды.

Ванлтупсыйн Европа мӱвӑт эвӑлт тӱвум пурмӑсӑт вӑсӑт. Щи тынӑн утӑт увӑс щорас хӱват Пулӑавӑт вош вӑнты тӑсыйт. Ванлтупсы олаӑнн путӑртты не лупӑс, алпа, щитӑт Кунавӑт Артанзеев канаща мойлӑсыйт, лӑдн елды мойӑн ӗх налог такды тыныссӑт.

Н.В. Фёдорова эмӑщ путӑрт тӑс, муй щирн лыв Александр Македонский хур пида ан памилхурпи анӑт вӑйтсӑт:

– Щи анӑт 1960-мит олаӑтн Лопхӑри кӑртӑн пухӑт пан хуща вӑйтсӑт. Ашколайн история урокӑн А. Македонской хур пида ан альсы, лӑдн нӑвремӑт ши лӑясты хӑ вӑйтсӑт. Милхурпи анӑт кӑсупсӑтн нух питум нӑвремӑт ухлала пунсӑт. Ашкола кӑща не тӑм анӑт тын уша павӑтмӑл юпийн, щит 250 щурӑс доллар вӱш эвӑлт тынд йил, щикӑмн лупӑс: «ЩИ арат вух унтӑсн ма шенк хурамӑн, лашкам, иса пурмӑсӑт тӑйты ашкола

омӑссум, щит Лорвош район хӱват мет ям ашкола, алпа, вӑс».

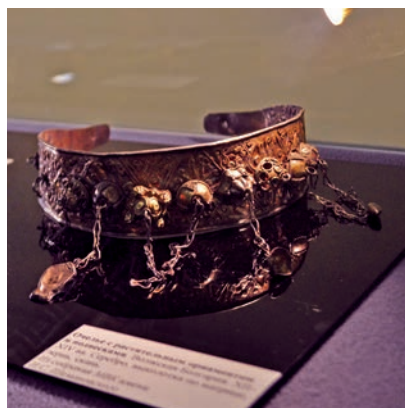
И экспозиция «Увӑс фӑнтази» нем тӑйс, тӑта ӑхӑл эвӑлт нӑл есӑлды пурайн ӗш лавӑлды щира карты лопсыет шивӑлӑты рӑхӑс. Щӑта лев вой хӑншман вӑл. Щит хӑнты па хон пелӑк Волжской Болгария мӱв сорни ӗшпи ӗх версӑт.

Н. Фёдорова лупӑс, юхи хӑшум пурайн вӑн канащ тащ вӑйтсы, хута тӱтшӑн па антупкел пӑты 46 подвеска, 36 гривна ай щел вух, 5-6 щел вух ан па 1-2 щел вух ветра вӑс.

Метэмӑщ ванлтупсы юхтум ӗха вӑс вантты, муй сӑр хурамӑн пурмӑсӑт лӱвӑт эвӑлт Усть-Полуй мӱв верантты ӗх нюхрӑнтсӑт. Щитӑт археологӑт 2011-2014-мит одн кӑншты пурайн вӑйтсӑт. Пурмӑсӑт мӱв хор вой лӱвӑт, онӑт верман вӑлдӑт.

Тӑм ванлтупсы ван хӑтлуп тыдӑщ 13-мит хӑтл вӑнты рӑпитты питл, юхтаты!

Людмила ШУЛЬГИНА

Ханты ясанг (Хантыйское слово) №21 (3441), 6.11.2015

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Главный редактор –
Решетникова Р.Г.
Телефон (3467)33-36-82

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**

Ответственный секретарь –
Новыхова Н.В.
Телефон (3467)33-24-02

Телефон (3467)33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г. Ханты-Мансийск,
ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467)33-17-52

E-mail: luima@ugracom.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ОАО «Тюменский дом печати»
г. Тюмень, ул. Осипенко,
д. 81-220.

Подписано в печать:

по графику 4.11.2015 г.
в 15.00.; фактически
3.11.2015 г. в 15.00.
Индексы **04393, 54393**
Тираж **2210** экз. Заказ **1829**
Цена свободная

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных

технологий и массовых
коммуникаций по
Тюменской области, ХМАО-
Югре и ЯНАО. Свидетельство
о регистрации ПИ №ТУ 72-
00796 от 23 января 2013г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает точку
зрения
редакции.